

KAKSIVUOTIAIDEN SUOMALAISLASTEN KIELELLISET TAIDOT

Tämä *Puhe ja kieli* -lehden teemanumero on omistettu fonetiikan professorille Antti Iivoselle hänen siirtyttyään vuoden 2006 alusta eläkkeelle, emeritusprofessoriksi. Vuonna 1986 Antti Iivosen artikkeli 'Lapsen fonologisen kehityksen tutkimusmetodiikka' ilmestyi Matti Lehtihalmeksen ja Anu Klipin toimittamassa teoksessa *Logopedis-foniatrinen tutkimus Suomessa*, joka oli Suomen logopedis-foniatrisen yhdistyksen julkaisuja numero 19. Kyseisessä artikkelissa Iivonen tarkasteli paitsi metodologisia haasteita myös poikiensa E:n ja J:n fonologista kehitystä laajaan aineistoon perustuen. Fonologiaa käsitteleviä tai sitä sivuavia suomalaisia tapaustutkimuksia oli jo julkaistu muutamia (esim. Toivainen, 1961; Itkonen, 1970; 1977a; 1977b; Räisänen, 1975), ja myös viivästyneestä ja poikkeavasta kehityksestä oli yksi väitöstutkimus (Leiwo, 1977), mutta Iivosen laaja artikkeli toi aiempaa perusteellisemmin esille varhaisen fonologisen kehityksen osa-alueita. Siihen viitattiin toistuvasti ja viitataan yhä edelleen vielä 20 vuoden kuluttua artikkelin ilmestymisestä.

Suomalaisessa lapsenkielen tutkimuksessa on tapahtunut paljon tämän 20 vuoden kuluessa. E- ja J-poikien kehitys on tullut tarkoin selvitetyn lukuissa vuoden 1986 julkaisua seuranneissa Iivosen (esim. 1990; 1991; 1994a; 1994b; 1995a; 1995b; 1996; 1998a; 1998b; 2004a; 2004b) artikkeleissa, monet niistä julkaistuna tässä samaisessa lehdessä¹. Lisäksi useat Iivosen innoittamat yksittäiset ihmiset ovat suorastaan ”hurahtaneet” lapsenkielen fonologiaan. Tästä esimerkkinä ovat useat Suomessa tehdyt fonologia-aiheiset pro gradu -tutkielmat (mm. Pietarinen, 1987; Savinainen, 1988; Jortikka, 1990; Huovila, 1990; Tuohimaa, 1992; Annala, 2001; Olkkola, 2002; Saaristo-Helin, 2003; Kovasiipi, 2004; Satukangas, 2004; Selin, 2004; Juntunen, 2004; Bogdanoff, 2005) lisensiaatintutkielmat (Savinainen-Makkonen, 1996; Torvelainen, 2005) ja väitöstyöt (Kunnari, 2000; Savinainen-Makkonen, 2001; Warren, 2003; Turunen, 2003). Monissa näissä töissä Antti Iivonen on ollut työn ohjaajana, tarkastajana tai tukijana. Ja innostus jatkuu yhä: useita väitös- ja muita tutkimuksia on parhaillaan tekeillä. Tällä hetkellä voidaan sanoa, että fonologia on Suomessa tutkituin sektori lapsen puheen ja kielen kehityksen osa-alueista (vrt. morfologia, syntaksi, semantiikka, leksikko). On selvää, että Antti Iivosen vuosikymmeniä kestänyt työ niin opettajana, tutkijana kuin kirjoittajana on ollut valtaisa inspiraation lähde meille lapsenkielen tutkijoille.

Viime vuosien kuluessa Suomen lapsenkielen tutkijat ovat löytäneet myös toisensa. Erilaisia yhteistyökuvioita on käynnissä ja suunnitteilla. Tästä osoi-

¹ Vuonna 1982 julkaisutoimintansa aloittanut Suomen logopedis-foniatrisen yhdistyksen nimi vaihtui vuonna 2001 *Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistykseksi* ja samalla julkaisun nimeksi tuli *Puhe ja kieli*.

tuksena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että keväällä 2005 Kielitieteen päivillä kokoontui 12 esitelmän pitäjää viidestä Suomen yliopistosta yhteiseen lapsenkielen työpajaan. Työpajan ideana oli koota yhteen perustutkimuksessa kertynyttä tietoa 2-vuotiaiden suomalaislasten puheen ja kielen taidoista sekä arviointimenetelmistä. Lisäksi tavoitteena oli herättää keskustelua suomen kielen erityispiirteistä ja niiden vaikutuksista puheen ja kielen tutkimiseen. Kaikki tämän teemanumeron artikkelit perustuvat työpajassa pidettyihin esityksiin. Toivotamme teemanumeron myötä emeritusprofessori Antti Iivoselle aktiivisia eläkevuosia.

Sari Kunnari & Tuula Savinainen-Makkonen
Teemanumeron toimittajat

LÄHTEET:

- Annala, H. (2001). Suomenkielisten lasten vokaalilaadun kehittyminen jokeltelu- ja sananoppimisvaiheessa. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos. Oulun yliopisto.
- Bogdanoff, P. (2005). Kolmevuotiaiden huuli- ja/tai suulakihalkiolasten fonologiset prosessit. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos. Oulun yliopisto.
- Huovila, R. (1990). Lapsen kielen fonologiasta. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Fonetiiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Iivonen, A. (1986). Lapsen fonologisen kehityksen tutkimusmetodiikka. Teoksessa M. Lehtihalmes & A. Klippi (toim.), *Logopedis-foniatriinen tutkimus Suomessa*, (s. 17–58). Suomen logopedis-foniatriisen yhdistyksen julkaisuja 19.
- Iivonen, A. (1990). Lapsen fonologis-foneettinen kehitys: 1. Yleisiä näkökohtia. *Suomen logopedis-foniatriinen aikakauslehti*, 2, 6–12.
- Iivonen, A. (1991). Lapsen fonologis-foneettinen kehitys: 2. Ilmaisutyyppeiden kehitys esikielellisellä kaudella. *Suomen logopedis-foniatriinen aikakauslehti*, 1, 15–25.
- Iivonen, A. (1994a). Paradigmaattisia ja syntagmaattisia näkökohtia lapsen foneettis-fonologisessa kehityksessä. Teoksessa A. Iivonen, A. Lieko & P. Korpilahti (toim.), *Lapsen normaali ja poikkeava kielen kehitys*, (s. 34–77). Toinen painos. Helsinki: SKS.
- Iivonen, A. (1994b). Lapsen varhainen äänteellinen kehitys. *Suomen logopedis-foniatriinen aikakauslehti*, 1, 5–19.
- Iivonen, A. (1995a). Lapsen fonologis-foneettinen kehitys: 3. Lapsi leksikon kynnyksellä. *Suomen logopedis-foniatriinen aikakauslehti*, 1, 1–15.
- Iivonen, A. (1995b). Lapsen äänteellisen kehityksen peruspiirteitä. Teoksessa M. L. O'Dell (toim.), *Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 18* (s. 163–173). XVIII Fonetiiikan päivät, Tampereella 2-3.9.1994.
- Iivonen, A. (1996). Syntagmaattisen kompleksisuuden lisääntyminen lapsen fonologiassa. Teoksessa K. Toivainen (toim.), *Suomalaiskielten omaksumista tutkimassa* (s. 69–85). Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 53.
- Iivonen, A. (1998a). Aspects of the phonotactical acquisition in children. Teoksessa K. Heinänen & M. Lehtihalmes (toim.), *Proceedings of the Seventh Nordic Child Language Symposium* (s. 82–84). Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 13. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Iivonen, A. (1998b). Lapsen sanaston fonotaktisesta kehityksestä. Teoksessa M. Karjalainen (toim.), *Kielen ituja: ajankohtaista lapsenkielen tutkimuksesta* (s. 6–21). Suomen ja

- saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 10. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Iivonen, A. (2004a). Varhaisen ääntelyn ja jokeltelun vokaalit. Teoksessa S. Kunnari & T. Savinainen-Makkonen (toim.), *Mistä on pienten sanat tehty. Lasten äänteellinen kehitys* (s. 62–66). Helsinki: WSOY.
- Iivonen, A. (2004b). Vokaalien kehitys protosanoista kielen mukaiseen järjestelmään. Teoksessa S. Kunnari & T. Savinainen-Makkonen (toim.), *Mistä on pienten sanat tehty. Lasten äänteellinen kehitys* (s. 74–78). Helsinki: WSOY.
- Itkonen, T. (1970). Ovatko äänteenmuutokset vähittäisiä vai harppauksellisia? *Virittäjä*, **4**, 411–438.
- Itkonen, T. (1977a). Huomioita lapsen äänneistön kehityksestä. *Virittäjä*, **81**, 279–308.
- Itkonen, T. (1977b). Lapsen kielenoppiminen. Teoksessa R. Korhonen, K. Mäkinen & J. Rikama (toim.), *Lukion äidinkieli 3* (s. 13–40). Helsinki: WSOY.
- Jortikka, T. (1990). Dysfonologia. Tapaustutkimus fonologisista prosesseista lapsen viivästyneessä ja poikkeavassa kielessä. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Fonetiiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Juntunen, R. (2004). Konsonanteissa ja konsonanttityhtymissä esiintyvät sanansisäiset fonologiset prosessit kolmevuotiailla suomalaislapsilla. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos. Oulun yliopisto.
- Kovasiipi, P. (2004). Kolmitavuisten sanojen omaksuminen systemaattisen fonologian kehityksen kaudella: neljän lapsen monitapaustutkimus. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Puhetieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Kunnari, S. (2000). *Characteristics of Early Lexical and Phonological Development in Children Acquiring Finnish*. Acta Universitatis Ouluensis. Väitöskirja. Oulu: Oulu University Press.
- Leiwo, M. (1977). *Kielitieteellisiä näkökohtia viivästyneestä kielenkehityksestä*. Studia Philologica Jyväskyläensia 10. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Olkkola, A. (2002). Kuulovammaisten, sisäkorvaistutetta käyttävien lasten varhaisen fonologisen ja leksikaalisen kehityksen piirteitä: kolmen lapsen tapaustutkimus. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Fonetiiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Pietarinen, A. (1987). Vantaalaisten v. 1980 syntyneiden lasten viisivuotisuusella mitatut kielelliset häiriöt ja niiden yhteydet kehityksen muihin osatekijöihin. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Fonetiiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Räisänen, A. (1975). Havaintoja lastenkielestä. *Virittäjä*, **79**, 251–264.
- Saaristo-Helin, K. (2003). Äänteellinen kehitys ensisanojen laudella: neljän lapsen tapaustutkimus. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Puhetieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Satukangas, M. (2004). Tavoitesanat 50 ensimmäisen sanan kaudella: Neljän lapsen tapaustutkimus. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Puhetieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Savinainen, T. (1988). Kielen fonologinen kehitys 2-3 -vuotiailla lapsilla. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Fonetiiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Savinainen-Makkonen, T. (1996). Lapsenkielen fonologia systemaattisen kehityksen kaudella. Julkaisematon lisensiaatintyö. Fonetiiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Savinainen-Makkonen, T. (2001). *Suomalainen lapsi fonologiaa omaksumassa* Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen julkaisu no 42. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Selin, O. (2004). Konsonanttityhtymien omaksumisen ensiaskleet – neljän lapsen tapaustutkimus. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Puhetieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Toivainen, J. (1961). Lastenkieli ja äidinkieli. *Virittäjä*, **3**, 305–310.
- Torvelainen, P. (2005). 2;0-vuotiaiden lasten fonologisen kehityksen variaatio. Puheen

ymmärrettävyyden, sananmuotojen tavoittelun ja tuottamisen sekä sananmuotojen yksikonsonanttisuuden ja -vokaalisuuden tarkastelu. Julkaisematon suomen kielen lisensiaatintyö. Kielten laitos. Jyväskylän yliopisto.

Tuohimaa, S. (1992). Täysiaikaisena syntyneiden lasten varhaisen mielihyvä-ääntelyn piirteitä. Julkaisematon logopedian pro gradu -tutkielma. Logopedian ja fonetiikan laitos. Oulun yliopisto.

Turunen, P. (2003). *Production of word structure. A Constraint-based Study of 2;6 year Old Finnish Children at-risk for Dyslexia and Their Controls*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Languages 52.

Warren, S. (2001). *Phonological Acquisition and Ambient Language: A Corpus Based Cross-linguistic Exploration*. Julkaisematon väitöskirja. University of Hertfordshire, UK.